

dávid dziak

Zbierky rozkvitnuté, presadené, napadnuté škodcami, vyschnuté

Slovenská poézia pre deti 2018

František Rojček vo svojej najnovšej zbierke prirovnáva báseň ku kvetu, ktorá/ý na papieri môže rozkvitnúť – to už záleží od talentu poeta – v nadväznosti na to sa člení bilančné hodnotenie slovenskej poézie pre deti 2018 na zbierky, ktoré: sa vystavujú pred dverami, aby sa zaujala návšteva, lebo sú najrozkvitnutejšie; sa presadili do nového črepníka, lebo si to zaslúžia; sú pred domom, ale napadli ich škodcovia; sú za domom, lebo vyschli.

NAJROZKVITNUTEJŠIA ZBIERKA PRED DVERAMI

Jeden z najkvalitnejších súčasných básnikov pre deti **František Rojček** obohatil slovenskú poéziu v roku 2018 zbierkou *Na zmrzline so žirafou* (Vydavateľstvo Maticy slovenskej). Kniha obsahuje básne viacerých tém (príroda, zvieratá, škola, šport), avšak všetky sú kultivované a vyznačujú sa poe-

tickou hravosťou s jemným humorom. Prínosné sú najmä texty vyjadrujúce tak pozitívne, ako aj negatívne pocity dieťaťa, napríklad báseň *Strach* je kreovaná na postupnom spájaní sa ľuďmi, čoho výsledkom je plynulé pominutie strachu: „*Keď sme doma všetci piati, / strach od strachu sa hneď – stratí.*“ Hravou formou sa snažia odbúrať strach aj niektoré básne o zvieratách (napr. *Aké sú dinosaury; Obluda*), ktoré spolu s textami z prírodnej sféry (napr. *Biela farba, Preteky riek*) majú najväčšie zastúpenie v knihe, pričom medzi nimi vynikajú básne *Slon a mamut* a *Ťažké slnko* disponujúce originálnym nápadom. Ďalšou oblasťou je prostredie školy so svojimi radosťami (prázdniny) a ťažkosťami (ťažká školská taška), medzi ktorými by sme chceli upozorniť na vtipnú báseň *Ona a ja: „Zo školy strach / nemá, / mňa nivočí / tréma“* (s. 15). Predovšetkým recipientov chlapcov oslovia texty z oblasti športu, vydarený je najmä text *Majstrovstvá*. Rojčekov cit pre slová sa prejavuje aj v „jazykových básňach“,

v ktorých napríklad ozrejmuje, ako vyzera písmeno *w*, alebo ako vzniká mäkčeň či vokáň. Miestami tematizuje proces písania básne, výborným textom je *Nebezpečná báseň*, v ktorom sú funkčne použité citoslovčia, lebo „*v básni zúri riadna MELA!*“ Autor dokáže funkčne ozvláštniť aj formu básne (napr. *Zázračná premena, Vodopád*). Rojček sa nevyhýba ani ťažším témam, napríklad v *Balade o tigroch* poukazuje, hoci s priamejším didaktizmom, na negatívne stránky zoologických záhrad. Ku koncu zbierky sú texty predstavujúce zvieracie prirovnania (revať ako pavian, pyšný ako páv, kraďnúť ako straka atď.), ktoré sú „*iba drobné fóry, / známe ako – metaforý*“. Celá zbierka je nádherne graficky spracovaná s výbornými ilustráciami Ľ. Paľa. „Najnovšia zbierka Františka Rojčka je ďalším cenným básnickým počinom, ktorý nastavuje latku slovenskej jazykovo-hravej poézie“ (Klimovič 2018, s. 69).

ZBIERKY PRESADENÉ DO NOVÉHO ČREPNÍKA

František Rojček vybral a následne upravil zo svojej tvorby básne adresované najmladším recipientom, ktoré vyšli pod názvom *Pavúčik na nitke* (Vydavateľstvo Matice slovenskej). Zbierka pozostáva z kratučkých štvorveršových básničiek, riekaniek a hádaniek, v ktorých sa prejavuje Rojčekov prirodzený cit pre slová, vynaliezavosť, humor a ľahkosť: „*Pri brehu spí malý čln, / kolíše ho jedna z vln. / Kolíše ho, spieva mu. / Vlna sa hrá na mamu*“. V tejto tematicky pestrej zbierke (príroda, zvieratká, predmety, rodina, škola) sa sem-tam nájde aj slabšia básnička (napr. *Psík, Maškrtnica veverica*).

Podobne Mária Števková do zbierky

Čo čaká prváka (Buvik) vybrala z tvorby **Daniela Heviera** (*Heviho ABC; Konor, malý psík s veľkým menom* atď.) texty určené prvákom, ktoré by im mohli estetickou formou uľahčiť vstup do školského prostredia. Synkretickú zbierku tvoria jednoduché realistické príbehy, rozprávky a básničky vyznačujúce sa najmä vtipom: „*vonku je 4. zub! / Potešil sa prvák Pišta: / – Teražša mi ľahšie čištia!*“ Za najprínosnejšie možno považovať tie texty, ktoré konkretizujú problémy prvákov ako čítanie (výslovnosť hlások *r* a *š*), písanie (jazyk von z úst), vysvedčenie: „*Ako oznámkuješ školu?*“, respektíve ťažkosti (ššš-ročného) dieťaťa ako vypadávanie zubov či hľadanie strateného gombíka: „*Veď bez neho padajú chlapcovi nohavice*“. Kniha obsahuje aj rôzne texty o prírode, ročných obdobiach, zvieratách, hudbe, spánku atď., ktoré sú interaktívne dotvorené rozličnými úlohami, otázkami, vymaľovaním či dopisovaním: „*A čoho sa tak trochu bojíš ty?*“, vďaka čomu predškolák hravou formou zistí, čo ho čaká.

Dediči **Vincenta Šikulu** zostavili zbierku s názvom *Deti* (Ikar) z jeho časopiseckých textov pre deti, ktoré vychádzali v rokoch 1981 až 1999 v takých časopisoch ako *Zornička*, *Slniečko*, *Ohník* či *Mamatatajojo*. Žánrovo pestrá kniha (prózy, básničky, pesničky, rečňovanky...), avšak tematicky jednotná – láskavo o detstve, vo veľkom knižnom formáte, predstavuje literárny skvost, ktorý dotvára prepracovaná graficko-ilustračná stránka zbierky (graf. úprava Mária Rojko, ilustrácie Martin Kellenberger).

Aj dediči **Milana Rúfusa** vydali jeho majstrovsky prebásnené tradičné rozprávky (napr. *Ako šlo vajce na vandrovku; Starý Bodrík a vlk; O dvanásťtej komnate*) pod názvom *Koza roha-*

tá a iné rozprávky (Perfekt). Ilustrácie Petra Uchnára dotvárajú atmosféru trinástich rozprávok a ich univerzálne hodnoty.

Elena Slobodová opäť vybrala z národného dedičstva slovenskej ľudovej poézie (napr. J. Kollár, A. P. Záturecký) žánrovo pestré texty do zbierky *Slovenské riekanky, rečňovanky, veršovanky a vyčítovanky* (Fortuna Libri), pričom vysvetľuje historizmy: „*turák – drobný peniaz v bývalom Rakúsko-Uhorsku*“, archaizmy: „*vohľač – uchádzač, nápadník*“, ako aj dnes nepoužívané riekanky a podobne: „*Rečňovanku* (Duj, Kubo, duj! *vravievali deti, keď stáli pod stromom a čakali, kedy im vietor zhodí hrušku*)“.

Prínosnou knihou najmä pre stredoškolskú mládež a ich učiteľov je nové vydanie básnickej skladby *Dcéra Slávy* (Perfekt) **Jána Kollára** v prebásnení **Lubomíra Feldeka**, ktorý revidoval svoje prebásnenie z roku 1979. Titul, ktorý pôvodne vyšiel v roku 1824, je obohatený aj o vysvetlivky, kalendárium života a tvorby Kollára a jeho podnetnú reflexiu Feldekom.

ZBIERKY PRED DOMOM NAPADNUTÉ MENŠÍMI ČI VÄČŠÍMI ŠKODCAMI

Štandardnú kvalitu si udržiava **Ján Turan** v zbierke *Zo zlatého krčiazteka* (Daxe). Tradičné témy ako príroda (najmä obdobie jari) a škola (najmä svet prvákov) spracováva s prirodzenou ľahkosťou, básne pôsobia eufonicky až spevavo, čoho výsledkom je aj viacero textov (riekanky, prekáranky, jazykolamy) vybudovaných na vybranej hláske alebo skupine hlások: „*Malý mamut smúti, / rozumček si múti, / lebo veľký mamut / ho len balamuti*“.

Týmto rytmickým básňam možno vyčítať len konvenčnosť spracovania spomínaných tém: „*Na Vianoce, na Vianoce / celý svet sa rozligoce, / zajagá sa vločkami / aj detskými očkami*“.

Naopak, o originalnosť sa pokúša **Vlado Slivka** v zbierke *Tajomstvá našej ZOO* (Idealist), čo sa mu v niektorých básňach darí (napr. *Spevák tučniak, Dídžej chameleón*). V jednotlivých textoch ozrejmuje tajomstvá zvierat, napríklad prečo má zajko veľké uši (lebo chcel počuť spievať rybu), prečo komár pichá ľudí (lebo sa hrá na doktora) atď., čím niekedy prináša nový uhol pohľadu, avšak nájdu sa aj menej podarené básne (napr. *Divák slimák, Vtipkár kakadu*). Texty sú viac-menej rytmicky zvládnuté, miestami disponujú vtipom, sem-tam sa nájde jednoduchší rým. Sedemnást básní uvádza próza, ktorá je vykonštruovaná a schematická, preto by bolo oveľa lepšie vydať túto knihu len ako čistú zbierku básní bez danej prózy obohatenú o ďalšie básnické texty.

Celkom prekvapila aj kniha *ZOOlogické básNIČKY* (Asociácia Corpus) od **Petra Bolačka**. Autor má mnoho originálnych nápadov, viaceré básne sú komponované s pointou (napr. *Prečo žije korytnačka tak dlho, Život chrobáka, Lekcia*), ale kvalitu všetkých textov výrazne znižuje slabé rýmovanie a narušanie rýmových schém bez významu: „*Žirafa, tá rada sníva, / hlavu má až v oblakoch, / nevozí sa v autobusoch, / nestretneš ju vo vlakoch*“. Autor funkčne využíva v niektorých básňach aj humor: „*Veľký varan vranu varil, / recept sa mu nevydaril. / Hľadí k nebu ako teľa – / vrana z hrnca uletela*“, či hru s formou slov („*Med/ved/ové týždne, ŽirAfrika*“) a formou básne. Nájdu sa aj prázdnejšie texty (napr. *Azda prvá jazda, Slon MAX*,

Zlaté jablko BIB 2019

(WEN DEE TAN, Malajzia)

Sviňucha bieloplutvá) či básne s explicitnejším poučaním (*Prosba a Rozhorčenie*), čiže ide o kvalitatívne nevyváženú zbierku, hoci s prevahou tých vydarenejších.

Originálnejšia je aj útla zbierka **Lindy Dlhopolčekovej** *Zverosi* (Profigrafik.sk), ktorá vyšla vďaka crowdfundingovej platforme startlab.sk. Ako naznačuje už samotný názov, v dvadsiatich dvoch básňach autorka predstavuje originálne zvery a ich vlastnosti či schopnosti (*Hajak, Aquazela, Šperkovce...*), čo môže celkom efektívne rozvíjať kreativitu najmenších čitateľov. V knihe sa nájdú vydarenejšie texty, napr. *Sekerkáč, Bublínáč, Slintavec: „Slintavcovi tešú sliny / od hladu, smädu aj od zimy. / Keď niekde len chvíľku čaká, / hneď sa pod ním robí mláka“*, ale aj menej podarené texty, ktorých

kvalitu znižuje najmä slabšie veršovanie a gramatické rýmy.

Pre najmenších je určená aj knižočka *Môj psík* (Perfekt) od **Grigorija Starodubceva**, ktorá pozostáva z pätnástich štvorveršových básničiek. Tie spája téma priateľstva medzi dievčaťom Nikou a psom Leom, ktoré je zobrazené neinvenčne, ale najmladšieho čitateľa môže pobaviť, keďže v texte je prítomný aj humor: „*Priniest loptu, paličku, / také hry má v malíčku. / Ale kto ho naučí, / nech dá pokoj papučiči?*“ Kvalitu veršovania znižujú časté gramatické rýmy (najmä rýmovanie deminutív).¹

Krátke básničky obsahuje aj najnovšia kniha **Márie Štefánkovej** *Lab-*

¹ V knihe je nesprávne vyskloňované slovo – genitív singuláru od slova *svetrik*, len aby sa rýmovalo: „*Vraj je to len sila zvyku / obliecť psíka do svetriku*“.

ky, krídla, chvostíky (Slovart), v ktorej sú, podobne ako v jej predošlej zbierke *My už vieme všeličo* (2017), kvalitatívne nevyvážené texty. V jednoduchých, niekoľkoveršových krátkych textoch autorka predstavuje širokú paletu všetkých druhov zvierat (slovenské aj exotické). Zobrazuje ich však konvenčným spôsobom (ďateľ ako liečiteľ, straka kradne, slávik spieva atď.). Miestami sa Štefánková pokúša o humor: „*Povedz trikrát rýchlo: PŠTROS! / Neoplňuj si pritom nos*“, básne sú poväčšine rytmicky zvládnuté, nájdu sa však aj slabšie rýmy a texty bez pointy. Vekovosť knihy sa môže posunúť nižšie, titul je určený recipientovi od piatich rokov.

Priemernej kvality s konvenčným spracovaním tém je zbierka **Jany Pavlíkovej** *Básničky z lúk a lesa* (Albatros). Kniha učená čitateľovi od piatich rokov (vekovosť sa opäť môže posunúť aj nižšie) má najmä informačnú funkciu, dieťa prostredníctvom textov spoznáva prírodu, rôzne rastliny, huby a najmä zvieratá. Konvenčnosť básní spočíva hlavne v zobrazení typických účinkov danej rastliny (napr. čaj z materej dúšky) či huby (napr. jedovatosť muchotrávky zelenej), alebo typických vlastností zvierata (napr. ďateľ ako lesný lekár). Básne sú viac-menej rytmicky zvládnuté, ich kvalitu znižujú najmä slabšie, často gramatické rýmy: „*Do polnoci vyhrávajú. / kým strunky nepotrhnajú. / Potom pôjdu spať, / komu ďalej hrať?*“, sem-tam explicitnejší apel: „*Na hada si pozor daj, / do ruky ho nechytaj!*“

V tradičnom duchu sa nesie zbierka **Alojza Čobeja** *Vesely detský rok* (Fortuna Libri). Ako už naznačuje názov knihy, texty sú rozdelené do štyroch častí podľa ročných období. Zbierka pozostáva z básní a piesní, ktoré sú kvalitatívne rozkolísané, a kratších

próz, ktoré sa vyznačujú najmä vtipom.

Najviac vydareným abecedárom v porovnaní s ostatnými štyrmi je kniha **Paulíny Feriancovej** *Nika a Leo sa učia abecedu (Sme prváci!)* (Albatros) s peknými ilustráciami. Najväčším pozitívom zbierky je, že celkom slušne sa dodržiava v jednotlivých básňach nahromadenie slov s danou hláskou abecedy, pričom viacero textov je vypointovaných. Ďalším pozitívom je aj to, že básne sú vo väčšine tematicky ucelené, t. j. tematizuje sa najmä život šestočného školáka (učenie, hranie sa, jedenie, zdravie, šport, bolesť, bitka a pod.). Prínosné je aj abecedárne pexeso, ktoré môže posilniť osvojovanie si abecedy u dieťaťa. Kvalitu básní znižujú najmä gramatické rýmy, niekedy sa nedodržiavajú nastolené rýmové schémy a próza na konci titulu je redundantná.

„Väčší škodcovia“ napadli knihy **Emílie Hubočanovej**, ktorá vydala v roku 2018 okrem abecedára aj dve útle knižočky pre najmenších čitateľov: *Básničky pre maličké detičky a Zvieratká v lese* (Fortuna Libri). V prvej z nich sa detský recipient v dvanástich textoch oboznamuje s domácimi zvieratami, v niektorých básňach dominuje informačná funkcia nad estetickou, v tých lepších sa môže identifikovať so zvieratkom, ktoré zažíva podobnú skúsenosť (jedenie, spanie, výlet, učenie atď.). Ich kvalitu znižujú gramatické rýmy. Lepšie zvládnutá je druhá spomínaná zbierka, ktorá však obsahuje len šesť básní, z toho sú štyri vydarenejšie, dve slabšie (*Sova, Orol a jastrab*). V tejto knihe dieťa spoznáva lesné zvieratá, pričom v troch textoch sa tematizuje ekologický problém, dopad ľudí na prírodu, znečistenie ovzdušia a rieky.

Tohto roku vyšla vlastným nákladom už tretia kniha **Silvie Vančovej** *V našej triede*. Útla zbierka, pozostávajúca len z dvadsiatich básní, tematizuje predovšetkým jeden školský rok na prvom stupni základnej školy. Jednoznačne vydarenejšie sú básne zo školského prostredia (*V našej triede, Pohádané kamarátky*), ktoré sú miestami nápadité a niektoré aj vypointované. V niektorých však o priamočiarosť a gramatické rýmy nie je núdzba.

Básne na krstné mená postupne podľa abecedy vytvorila **Dana Hlavatá** v zbierke *Á, bé, cé, dé v abecede* (Fortuna Libri). Štvorveršové básničky sa vyznačujú slabým veršovaním s častými gramatickými rýmami. Pri každom písmenku je aj nejaká úloha či otázka, ktoré sú skoro všetky rovnaké, t. j. typu: *Poznáš ešte nejaké meno na písmeno...?* alebo *Vymysli meno pre zvieru/vec na písmeno...*, čiže aj otázky len zisťovacieho typu alebo úlohy rozvíjajúce len najnižšiu kategóriu kognitívneho procesu (vybavovanie znalosti z pamäti).

VYSCHNUTÉ ZBIERKY ZA DOMOM

Vlastným nákladom vyšla kniha **Gabriely Chmelíkovej** *Kúzelná kapsička*. Tematicky rôznorodá zbierka pôsobí fádne, mnohé básne vlastne ani nie sú básňami (ide o vety vo veršoch, pozri napríklad *Načo sú nám ruky, V detskej hlave*), básne o zvieratách a jednotlivých mesiacoch v roku (3. a 4. časť zbierky) sú príliš konvenčné. Miestami absentujú čiarky.

Druhá kniha pre deti **Miroslava Kapustu** *Ja sa z toho ušúľam...!* (Dali-BB) obsahuje až 65 básní, ktoré sú akýmisi pokusmi o vtíp. Veršovanie je však

slabé, nedodržiavajú sa nastolené rýmové schémy, básne majú veľmi slabý rytmus a ťažkopádnu syntax. Z hľadiska detského aspektu je miestami otázna aj lexika (*Chanel, prístenka, foneticky, livrej, zvrieť, štica...*), motív bitky (*„Až keď ocko remeň ohol, [...] pristúpila ku nej mama / s varechou, sta žezlom v ruke kráľovná“*), nevku-su (*„A tak svetom blúdi, smrčka, / krokom prdká, všetkým smrdká... / Iba krtko v pamäti mi utkvel, / čo sa nebál prdy vytknúť smrčke“*) a bezproblémového vyrubovania jedličiek na Vianoce. Niektoré texty pôsobia pompézne a anachronicky, miestami nesprávny pravopis čiarok (absencia alebo redundancia).

Šestnásť štvorveršových básní obsahuje zbierka *Čo sa deje na lúke* (Vydavateľstvo Matice slovenskej) od **Magduše Klocháňovej**. Triviálne veršovačky s gramatickými rýmami predstavujú lúčne zvieratá, pričom každá báseň alogicky končí citoslovcom „Bzum-bzum“. Kniha, určená predškolskému recipientovi, taktiež obsahuje (len?) „pre šikovné deti!“ dvanásť úloh, ktoré viackrát rozvíjajú len najnižšiu úroveň kognitívnych procesov.

V roku 2018 „debutovala“ deväťročná **Lubana Holeštiaková** s knihou *Dračie pestvá a iné čarodejstvá* (Vzlet), čím sa zapísala do knihy rekordov ako najmladšia knižná výtvarníčka a autorka knihy. Pozitívom 40 básní je ich tematická jednota, vo väčšine textov slečna predstavuje rozličné druhy drakov, ako napríklad ľadový alebo trojhlavý, pričom vymýšľa aj vlastné druhy: podzemný, dyňový, ružiačik či drakočervy. Texty sú, pravda, amatérske, stereotypne kreované, v ktorých dominuje deskripcia a priamočiarosť s gramatickými rýmami.

Podobne tematicky jednotná je aj

Plaketa BIB 2019
(ANAT WARSHAVSKI, Izrael)

zbierka *Vesmírom k sníčkom* od **Evvy Ďurišovej**. V desiatich dlhších básňach autorka predstavuje desať rozličných planét (*Medíková, Zeleninová, Autíčková, Oriešková...*). Texty sa však vyznačujú schematickosťou, opisnosťou, ťažkou syntaxou, slabým rytmom a prediktabilnými rýmovými dvojicami: „*V šírom svete snád' nikde / nerozvoníava to tak krásne ako tu! / Podľa toho spoznáš Bylinkovú planétu. / Na pristávacej dráhe Ťa čaká horlivá, / vitálna a povzbudzujúca žihlava prhlivá*”.

Len informačnú funkciu majú veršiky **Eleny Cmarkovej** v knihe *Bylinkáreň starej mamy* (Tranoscius). Dvanásť básní, pomenované podľa názvu opisovanej rastliny, len explicitne sprostredkovávajú informácie o vybranej byline (výskyt, farba, vôňa, chuť a predovšet-

kým liečivé účinky). Texty sa vyznačujú deskripciou, nízkou obraznosťou, pričom sa nedodržujú ani nastolené rýmové schémy: „*Voňavá čerstvá bylina / po zime jediná / prečistuje krv, / zažívacie ústroje. / Lieči srdce / aj krvný tlak*”. Pod každou básňou sa nachádza aj informácia o príprave a využití danej byliny a na konci je priestor pre čitateľa na vlastný herbár.

Po roku opäť s abecedárom prichádza **Emília Hubočanová**, ktorý nazvala *Abeceda (V básničkách hladaj mená)* (Fortuna Libri). Tohto roku je to už jej tretia kniha, avšak v porovnaní s ostatnými dvoma, ktoré sme hodnotili vyššie, ide o najslabšiu z nich. Najväčším problémom je rytmus básní, pričom slušné nápady dostávajú prozaičnejšiu formu vo veršoch. Ako už naznačuje názov, v každej básni vystupuje jeden